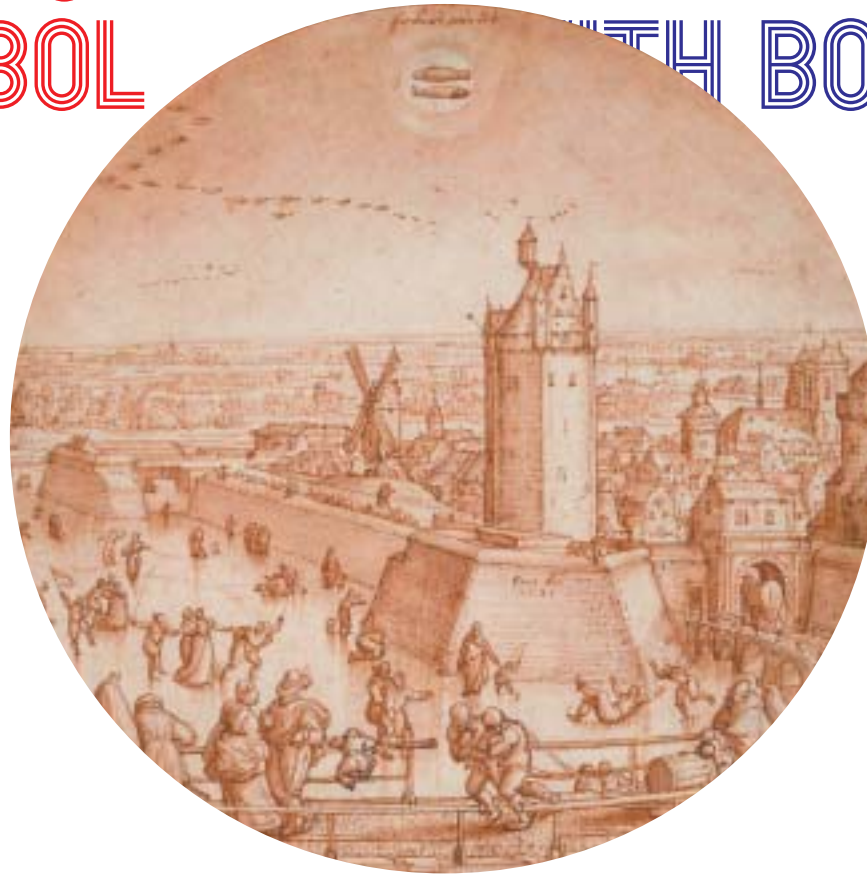

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

Informatie/Information

HET JAAR AROUND
ROND MET THE YEAR
BOL WITH BOL

HENDRICK GOLTZIUS
1558-1617

Portret van Hans Bol op 59-jarige leeftijd, 1593
Portrait of Hans Bol aged 59, 1593
gravure/engraving, 26,5 x 18,3 cm
Inv. BdH 9799 (Coll. Bierens de Haan)

Het jaar rond met Bol

De Twaalf Maanden getekend door
Hans Bol in 1580-1581

Het komt niet vaak voor dat een samenhangende serie oude-meestertekeningen als geheel bewaard is gebleven. Dat is het geval met de Twaalf Maanden van de Vlaamse landschapstekenaar en -schilder Hans Bol (Mechelen 1534-1593 Amsterdam). De tekeningen, die in 1580 en 1581 zijn gemaakt als ontwerp voor een prentencyclus, verkeren bovendien in een uitstekende staat. Niet alleen door de omvang is de serie uniek in haar soort. Het is vooral de artistieke kwaliteit van de tekeningen zelf die de reeks tot een hoogtepunt maakt in de geschiedenis van de tekenkunst.

Voor zijn ontwerpen koos Hans Bol een ronde vorm als formaat. De twaalf maanden van het jaar zijn te herkennen aan het teken van de dierenriem en worden gekarakteriseerd door de bezigheden die typerend zijn voor de betreffende periode. In februari wordt er geschaapt, in augustus wordt de graanoogst binnengehaald en in oktober de wijnoogst. Ondanks de geringe afmetingen – de bladen hebben een

Around the year with Bol

The Twelve Months drawn by Hans Bol
in 1580-1581

It does not often occur that a coherent series of old-master drawings is preserved in its entirety. This is the case with the Twelve Months by the Flemish landscape draughtsman and painter Hans Bol (Mechelen 1534-1593 Amsterdam). Moreover, the drawings, which were made in 1580 and 1581 as designs for a series of prints, are still in excellent condition. The series is not unique in its kind just because of its scale. It is foremost the artistic quality of the drawings themselves which makes this series a highlight in the history of drawing.

For his designs Hans Bol opted for a round shape format. The twelve months of the year are identified by signs of the zodiac and are characterized by activities that typify the period represented. In February there is skating, in August the grain is harvested and in October the grapes. In spite of the small dimensions – the sheets have a diameter of only 14 centimeters – there is much to see. The carefully worked out drawings contain all sorts of details from everyday life and bear witness to Bol's double talent: as a landscape artist and as a 'chronicler'

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

diameter van slechts 14 cm – is er veel te zien. De zorgvuldig uitgewerkte tekeningen bevatten allerlei details uit het leven van alledag en getuigen van Bols dubbele talent: als landschapskunstenaar en als ‘chroniqueur’ van het dagelijks leven. Bijzonder is ook dat de steden, waarin de scènes zich afspelen, soms te herkennen zijn als Antwerpen, Brussel en Bergen op Zoom. Zo betoont Bol zich ook een pionier van het stadsgezicht.

Hans Bol werd opgeleid in de Mechelse traditie van het ‘waterverfschilderen’. De met waterverf of tempera op doek geschilderde voorstellingen werden gebruikt als wanddecoratie en vormden een alternatief voor de zeer kostbare wandtapijten. Ondanks zijn succes in dit typisch Mechelse specialisme, koos Bol later juist voor hele kleine formaten en legde hij zich toe op minutiekunst, in kleur uitgewerkte tekeningen. Behalve deze miniatuurgouaches kennen we van Bol een omvangrijk grafisch oeuvre van zowel tekeningen als prenten. Zijn vroegst bekende tekening, een landschap uit 1557, bevindt zich in de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen.

of daily life. Remarkable is also that the towns in which the scenes are set in some cases can be identified as Antwerp, Brussels and Bergen op Zoom. Thus, Bol also reveals himself to be a pioneer of the townscape genre.

Hans Bol was trained in the Mechelen tradition of ‘waterverfschilderen’ (‘watercolour painting’). These pictures, painted with watercolour or tempera on canvas, were used as wall decorations and formed an alternative to the very expensive tapestries. Despite his success in this typical Mechelen specialty, Bol later chose to work with very small sizes and devoted himself to drawings minutely finished in colours. In addition to these miniature gouaches Bol is known for his extensive graphic oeuvre of both drawings and prints. His earliest known drawing, a landscape from 1557, is in the collection of Museum Boijmans Van Beuningen.

The Twelve Months series was made over twenty years later, in Antwerp. Bol had settled there in 1572 after his native town Mechelen had been occupied and sacked by Spanish troops. When the city on the Schelde also came under siege, he was one of the many artists from the Southern

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

De serie van de Twaalf Maanden ontstond ruim twintig jaar later in Antwerpen. Bol had zich daar in 1572 gevestigd nadat zijn geboortestad Mechelen door de Spaanse troepen was bezet en geplunderd. Toen ook de stad aan de Schelde werd belegerd, was hij een van de vele kunstenaars uit de Zuidelijke Nederlanden die vluchtten voor de Spaanse overheersing en hun heil zochten in het vrije Holland. In 1584 reisde Bol noordwaarts en kwam hij via Bergen op Zoom, Dordrecht en Delft uiteindelijk terecht in Amsterdam. Daar bleef hij tot aan zijn dood in 1593 werkzaam. Zo werd Bol een belangrijke schakel tussen de Vlaamse landschapstraditie en die van de Noordelijke Nederlanden. Zijn tekeningen getuigen van zijn belangrijke rol in de ontwikkeling van de landschapskunst in de Nederlanden.

De landschappen van Bol worden vaak bevolkt door figuren uit bijbelse taferelen of het leven van alledag. Realistisch geobserveerde details gaan samen met aan de fantasie ontleende elementen. In deze opvatting van het landschap is Bol beïnvloed door het werk van zijn tijdgenoot Pieter Bruegel de Oude. Ook de voorliefde voor de uitbeelding

Netherlands who fled the Spanish oppression and sought their fortune in the free province of Holland. In 1584 Bol traveled to the north and by way of Bergen op Zoom, Dordrecht and Delft, he finally arrived in Amsterdam. There he worked until his death in 1593. Thus, Bol became an important link between the Flemish landscape tradition and that of the Northern Netherlands. His drawings bear witness to the prominent role he played in the development of landscape art in the Netherlands.

Bol’s landscapes are often populated by human figures, from biblical scenes or from everyday life. Realistically observed details mingle with elements drawn from the imagination. In this approach to landscape Bol was influenced by the work of his contemporary Pieter Bruegel the Elder. With this great master he also shared his preference for depicting the seasons and the months of the year. Bruegel had revived this medieval tradition with his monumental series of the months, painted in 1565. In the following years he made designs for a series of prints of the Four Seasons. When Bruegel passed away in 1569, only Spring and Summer had been completed. That Bol was approached by the famous print publisher Hieronymus Cock to

van de seizoenen en de maanden had hij met deze grote meester gemeen. Bruegel had deze middel-eeuwse traditie nieuw leven ingeblazen met zijn monumentale, in 1565 geschilderde serie voorstellingen van de maanden. In de jaren daarna maakte hij ontwerpen voor een serie prenten met de Vier Seizoenen. Toen Bruegel in 1569 overleed, waren alleen De Lente en De Zomer voltooid. Dat Bol door de beroemde prentuitgever Hieronymus Cock Bol werd benaderd om De Herfst en De Winter te ontwerpen, is tekenend voor de hoge waardering die de kunstenaar in 1570 al genoot. Feitelijk werd de jonge Bol door dit verzoek de opvolger van de oude Bruegel. In de daaropvolgende jaren ontwierp Bol nog enkele reeksen met de Vier Seizoenen met uitbeeldingen van de daarbij behorende werkzaamheden. Geen ervan is zo uitputtend uitgevoerd als de hier gepresenteerde serie van de Twaalf Maanden, die in opdracht van de uitgever Hans van Luycck door de graveur Adriaen Collaert in prent is gebracht en zo in brede kring bekendheid kreeg.

Het mag uitzonderlijk heten dat de tekeningen van de Twaalf Maanden door de eeuwen heen bij elkaar

make designs for Autumn and Winter, demonstrates the high esteem the artist already enjoyed by 1570. In effect, through this commission the young Bol became the old Bruegel's successor. In the following years Bol designed several more series of the Four Seasons with the activities characteristic of each. None of these is as exhaustive as the series of the Twelve Months presented here, which was engraved by Adriaen Collaert to the order of the print publisher Hans van Luycck, and thus became widely known.

It is indeed exceptional that the drawings of the Twelve Months have remained together through the centuries, and are still in such good condition. At the beginning of the last century the series was acquired by Franz Koenigs (1881-1941). In addition to his famous collection of drawings, which wound up in Museum Boijmans in 1935, this Haarlem collector had a second one, which came into the possession of his heirs after the war. Part of this inheritance, including the Twelve Months, was subsequently kept on long-term loan in Museum Boijmans Van Beuningen from 1978 until 2000. After the owner died the loan was withdrawn and the series put up for auction.

gebleven zijn en nog in zo'n goede conditie verkeren. In het begin van de vorige eeuw werd de serie aangekocht door Franz Koenigs (1881–1941). Naast zijn beroemde tekeningencollectie die in 1935 in Museum Boijmans terecht is gekomen, had deze Haarlemse verzamelaar een tweede verzameling, die na de oorlog in bezit van zijn erfgenamen kwam. Een deel daarvan, waaronder de Twaalf Maanden, bevond zich vervolgens van 1978 tot 2000 als langdurig bruikleen in Museum Boijmans Van Beuningen. Na het overlijden van de eigenares werd het bruikleen teruggetrokken en geveild.

Museum Boijmans Van Beuningen deed twee pogingen om de bijzondere serie van Bol te verwerven. Tot op heden konden de benodigde gelden niet bij elkaar worden gebracht, maar het museum geeft het niet op. Vóór alles moet worden voorkomen dat een dergelijk uniek ensemble, dat eeuwenlang bij elkaar is gebleven, nu alsnog uit elkaar zou vallen. De hernieuwde poging om de Twaalf Maanden te verwerven en voor Nederland te behouden, wordt gesteund door de Mondriaan Stichting en de Vereniging Rembrandt. Meer sponsors worden gezocht om de financiering 'rond' te krijgen.

Museum Boijmans Van Beuningen made two attempts to acquire this extraordinary Bol series. So far the necessary funds could not be raised, but the museum is not giving up. More than anything, it must be prevented that a unique ensemble like this, which has been kept intact for centuries, will be broken up. The renewed attempt to acquire the Twelve Months and preserve them for the Netherlands is supported by the Mondriaan Foundation and the Rembrandt Society. More sponsors are currently being sought to complete the funding.

The exhibition in the Print Room presents the series of drawings as the centerpiece of a selection of sixteenth-century Netherlandish drawings and prints by Hans Bol and his contemporaries. All works on show, including sheets by Maarten van Heemskerck, Pieter Bruegel the Elder, Jan Brueghel the Elder, Jacob Savery and David Vinckboons, are part of the museum's own collection. Most of the works originate from the two most important component parts of the Museum Boijmans Print Room: the Koenigs Collection (drawings) and the Bierens de Haan Collection (prints).

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

De expositie in het Prentenkabinet toont de serie tekeningen als middelpunt van een selectie van zestien-de-eeuwse Nederlandse tekeningen en prenten van Hans Bol en zijn tijdgenoten. Alle getoonde kunstwerken, waaronder werken van Maarten van Heemskerck, Pieter Bruegel de Oude, Jan Brueghel de Oude, Jacob Savery en David Vinckboons, behoren tot de eigen collectie van het museum. De bladen zijn merendeels afkomstig uit de twee belangrijkste deelverzamelingen van het prentenkabinet van Museum Boijmans: de Collectie Koenigs (tekeningen) en de Collectie Bierens de Haan (prenten).

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

De tekeningen van de Twaalf Maanden zijn uitgevoerd in pen in bruine inkt en 'gewassen' met penseel. De tekeningen zijn gemaakt op een rond uitgesneden stuk papier met een diameter van circa 140 mm. Bij 'Juni', 'Juli', 'Augustus' en 'Oktober' bevinden de tekens van de dierenriem zich niet op de bladen zelf; ze zijn apart getekend op kleine cirkelvormige stukjes papier, die op de betreffende tekeningen zijn geplakt. Zeven van de tekeningen zijn gedateerd '1580' of '1581'; zes ervan zijn bovendien gesigneerd 'Hans Bol'.

The drawings of the Twelve Months were executed with pen in brown ink and 'washed' with brush. The drawings were made on round, cut-out sheets of paper with a diameter of approximately 140 millimeters. For 'June', 'July', 'August' and 'October', the signs of the zodiac are not drawn on the sheets themselves; they have been executed separately on small, round pieces of paper, which were pasted onto the drawings in question. Seven of the drawings are dated '1580' or '1581'; moreover, six of these are signed 'Hans Bol'.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

Januari (Waterman)

Een feestelijke stoet gaat over een marktplein. Bol heeft zich laten inspireren door de Grote Markt van Bergen op Zoom. Op de achtergrond is de Grote Kerk te herkennen, rechts de slanke toren van de Lakenhal. Van topografische precisie is echter geen sprake, want de stad is weergegeven in een gefantaseerd berglandschap met links de ruïne van een burcht.

January (Aquarius)

A procession is moving across a market square. Bol drew inspiration from the 'Grote Markt' in Bergen op Zoom. In the background the 'Grote Kerk' can be made out, to the right the slender tower of the 'Lakenhal'. However, the rendering of the setting is not topographically correct, as the town is situated in an imaginary mountain landscape, with the ruins of a castle to the left.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

Februari (Vissen)

Ook in deze tekening heeft Bol topografische details verwerkt. Op een bevroren gracht buiten de stadswal wordt druk geschaatst. Op de voorgrond staan toeschouwers op een brug. Deze voert naar de stadspoort, die te herkennen is als de bekende Roode Poort van Antwerpen met zijn middeleeuwse toren. Daarachter is de St. Jacobskerk zichtbaar.

February (Pisces)

Bol has incorporated existing topographical details in this drawing as well. On a frozen moat outside the city walls people are skating. In the foreground spectators are standing on a bridge. It leads to the city gate, which can be identified as the well-known Roode Poort (Red Gate) of Antwerp, with its accompanying medieval tower. Behind it is the St. Jacobskerk.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

Maart (Ram)

In regenachtig weer en tegen de achtergrond van een weids rivierlandschap zijn enkele landbouwers aan het werk. In een hooggelegen wijngaard bij een kerk planten en snoeien zij wijnstokken. In de verte, aan de overzijde van de rivier, ligt een stad.

March (Aries)

Against the background of a vast river landscape, peasants are working in rainy weather. They are planting and pruning grapevines in a vineyard near a church situated on a high slope. In the distance, across the river, is a town.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

April (Stier)

In een gecultiveerde tuin naast een kasteel wandelen een voorname heer en zijn dame, terwijl verschillende tuinlieden de perken verzorgen. Op de achtergrond wordt het veld bewerkt met de eg. De bomen op de voorgrond staan net in het blad.

April (Taurus)

In a cultivated garden near a castle a gentleman and his lady are strolling, while several gardeners are tending the flowerbeds. In the background the field is being worked with a harrow. The trees in the foreground have just sprouted leaves.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

Mei (Tweeling)

Een groepje rijk uitgedoste jongelui vermaakt zich uitstekend onder de hoge bomen van een kasteel-tuin. Er wordt gegeten, gedronken en muziek gespeeld. Twee koppels flaneren tussen de loslopende pauwen. In het midden bevindt zich een kolfbaan en links een lange kaatsbaan. Op de vijver op de achtergrond zijn mensen aan het spelevaren.

May (Gemini)

A group of richly attired young people is having a grand time under the tall trees of a castle garden. There is eating and drinking, and music is being played. Two couples are sauntering among the stray peacocks. There is a mall in the centre, and a fives court to the left. Some people are out boating on the pond in the background.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

Juni (Kreeft)

Op een boerenerf worden schapen geschoren. Twee schapenscheerders staan met de beesten onder de arm in een poel. Op de achtergrond wandelen twee personen over de ophaalbrug van het kasteel, terwijl een huifkar wegrijdt in de richting de poort.

June (Cancer)

Sheep are being shorn in a farmyard. Two shearers are standing in a small pond with the animals under their arms. In the background two people are walking along the drawbridge of the castle, while a covered wagon is driving away in the direction of the gate.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

Juli (Leeuw)

Het is hooimaand. Onder de brandende zon wordt het gras gemaaid. Op de voorgrond zijn landarbeiders bezig met de zeis, weer anderen harken het gemaaide gras bijeen en gooien het op hopen. Enkele hooiers rusten even uit of drinken wat. Op de achtergrond wordt een hooiwagen geladen; rechts vertrekt er één naar het dorpje in het verschiep.

July (Leo)

This is the haying month. Under the burning sun the grass is being mown. In the foreground some labourers are busy with their scythes, while others are raking the mown grass and heaping it onto piles. Some hay-makers are taking a break or having a drink. In the background a haycart is being loaded; to the right another one is leaving for the village in the distance.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

Augustus (Maagd)

Het is oogstmaand. Op de akkers buiten een stadje is de korenoogst in volle gang. Links wordt het koren gemaaid, in het midden wordt het tot schoven gebonden en op een wagen geladen. Op de voorgrond rusten knechten uit en lessen hun dorst.

August (Virgo)

It is the harvest month. On the fields outside a little town the grain harvest is in progress. To the left the grain is being reaped. It is bound into sheaves in the middle, and loaded onto a cart. In the foreground some labourers are resting and slaking their thirst.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

September (Weegschaal)

Op een bij een kasteel gelegen boereerf treden twee mannen de geogste druiven in een tobbe. Aan de voorkant stroomt het vocht uit een kraantje in een ton. Rechts wordt de wijn in grote vaten overgeheveld. Abusievelijk is hier het sterrenbeeld Weegschaal (September) in plaats van Schorpioen afgebeeld.

September (Libra)

In a farmyard near a castle two men are treading the harvested grapes in a tub. The liquid is streaming out of a small tap on the front, into a cask. To the right the wine is being siphoned over into larger vats. By mistake the sign of Libra (September) is respresented, instead of Scorpio.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

Oktober (Schorpioen)

Hier is de appelpluk uitgebeeld. Met behulp van hoge ladders worden de appels uit de bomen gehaald en in manden verzameld. Vervolgens wordt het fruit in zakken gestopt en afgevoerd. Abusievelijk is hier het sterrenbeeld Schorpioen (oktober) afgebeeld in plaats van de Weegschaal van september.

October (Scorpio)

Here the picking of apples is depicted. Using tall ladders the apples are taken from the trees and collected in baskets. The fruit is then put into sacks and put on transport. Erroneously, the sign of Scorpio (October) is depicted, instead of September's Libra.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

November (Boogschutter)

Houthakkers zijn aan het kappen tussen de kale bomen aan de rand van een stad. Met paard en wagen worden de gekapte boomstammen afgevoerd, mogelijk om in planken te worden gezaagd. Op de voorgrond worden stukken hout gekliefd om er houtblokken van te maken voor de haard.

November (Sagittarius)

Lumbermen are working between the bare trees at the edge of a town. Using a horse and cart the trunks are carried off possibly to be sawn into planks. In the foreground some trunks are being cloven to make logs for the fireplace.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

HET JAAR ROND MET BOL

AROUND THE YEAR WITH BOL

December (Steenbok)

Op een verhoging aan het einde van een dorpsstraat wordt een varken geslacht op een slachtblok. Stukken vlees worden weggedragen. Op de achtergrond wordt een voorraad reeds gedode dieren op een wagen aangevoerd. Links worden de haren afgeschroeid. Twee jongens op de voorgrond spelen met varkensblazen.

December (Capricorn)

On an elevated ground at the end of a village street a pig is being slaughtered on a chopping block. Pieces of meat are carried away. In the background a cart with dead animals is arriving. To the left the hairs are burned off a dead pig. Two boys in the foreground are having fun with pigs' bladders.

Tentoonstelling/*Exhibition*:

Het jaar rond met Bol.
Zestiende-eeuwse tekeningen en prenten
rondom De Twaalf Maanden van Hans Bol

*Around the year with Bol.
Sixteenth-century drawings and prints
around The Twelve Months of Hans Bol*

18.12.2004 - 13.02.2005

samensteller/*curator*: Peter van der Coelen, Albert Elen
vormgeving/*design*: Thimo te Duits, Milou van Ham
techniek/*technics*: Wout Braber & team
coördinatie/*coordination*: Tjibbe Spruit

Publicatie/*Publication*:

tekst/*text*: Peter van der Coelen, Albert Elen
redactie/*editing*: Hanneke de Man
vertaling/*translation*: Frank van Herk
vormgeving/*design*: Mevis & Van Deursen
productie/*production*: Hanneke de Man

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

MUSEUMPARK 18/20

NL = 3015 CX ROTTERDAM

TEL +31 10 4419475

INFO@BOIJMANS.ROTTERDAM.NL

WWW.BOIJMANS.NL
